

KONINKLIJKE MAATSCHAP TUSSEN EIGENAREN VAN GRONDEN IN DE WILHELMINAPOLDER EN DE OOSTBEVELANDPOLDER

FIETSROUTE DOOR DE WILHELMINAPOLDER

➤ **Over de route:**

De totale fietstocht is ongeveer 30 kilometer lang.

In de route zijn op twee plaatsen verkortingen opgenomen.

Deze verkortingen hebben een zodanig verloop dat op eenvoudige wijze de tocht kan worden verkort en u terug kunt naar het beginpunt.

Wanneer u de fietsroute afbreekt bij de 1^e verkorting dan hebt u 11 kilometer gefietst; breekt u de route af bij de 2^e verkorting dan hebt u 21 kilometer gefietst. Het laatste deel van de tocht (ongeveer 9 kilometer) voert u door een mooi stuk natuur nl. het Ooster Schenge.

Het ontstaan van de Wilhelminapolder

Op een veiling in april 1809, gehouden te Amsterdam werd een groepje Rotterdamse kooplieden eigenaar van de schorren Goenje, Hongersdijk en Mosselbank. De kooplieden kochten de gronden niet omdat het boerenleven hen trok, maar om aan de inpoldering geld te verdienen. In die roerige Franse tijd met oplopende voedseltekorten en dus stijgende grondprijzen was inpolderen aantrekkelijk. Winst bij verkoop na inpoldering zat er uiteindelijk niet in. De kopers van de schorren moesten onmiddellijk na de aankoop van het gebied overgaan tot bedijking, maar ze moesten ook een kanaal met sluis maken voor een nieuwe haven in Goes. De kosten bleken beduidend veel hoger en ook de bedijking kostte veel meer. De totale kosten werden uiteindelijk meer dan de opbrengsten van de grond bij verkoop. Dit bracht hen ertoe zelf een agrarische onderneming te beginnen.

In 1815 kreeg de polder de naam Wilhelminapolder, naar de vrouw van koning Willem I.

De Meestoof "Holland"

Deze meestoof is in 1817 in Den Briel aangekocht. Een bijzonderheid was dat de stoof niet met riet maar met pannen gedekt was. Na het verval van de meekrapcultuur kreeg het gebouw een functie als opslag- en woonruimte.

Thans is het kantoor van de Wilhelminapolder er in gehuisvest.

Meekrap

Plant waarvan de gedroogde en gestampte wortelstok, verfstof levert.

➤ **Routebeschrijving:**

➤ **U verlaat via de Meestoofweg aan de westkant het terrein van de Wilhelminapolder.**

➤ **Aan het eind van de Meestoofweg gaat u naar links de Brugstraat in (richting dorp).**

Wilhelminadorp

De bevolking in de polder groeide gestaag, van 120 mensen in 1815 tot 384 in 1830.

Het was de eerste directeur die zich sterk maakte voor de bouw van Wilhelminadorp. Het was handig een vaste kern arbeiders paraat te hebben. De vennoten van de polder waren in principe tegen alle investeringen die geen direct profijt opleverden. Toen de directeur het plan er eindelijk door had, werd hem op het hart gedrukt: "Om tog zooveel mogelijk te zorgen dat hierdoor geene logementen van arme menschen, zoogenaamde bedelaarsdoelen in onzen polder zullen worden opgebouwd".

Nog voor de 1^e wereldoorlog werd Wilhelminadorp aangesloten op het gas- en waterleidingnet. Aansluiting op het elektriciteitsnet vond plaats in 1937.

- **U steekt, via de brug, het kanaal over (LET OP HET VERKEER)**
- **Direct over de brug naar rechts, richting Goese Meer en Kattendijke.**

Het kanaal en de brug

De Wilhelminapolder moest bij de aankoop van de schorren een vrije doorvaart naar de Stad Goes garanderen. In 1819 werd een houten ophaalbrug gebouwd omdat het aangelegde kanaal het gebied van de Wilhelminapolder doorsneed. In 1879 werd deze brug vervangen door een draaibrug. Deze is op haar beurt weer vervangen door de huidige ophaalbrug. Tot 1988 waren de bruggen eigendom van de Wilhelminapolder. De brugwachters waren in dienst van de polder.

- **Het kanaal volgen; bij het schrikhek naar links het fietspad op.**
- **Het fietspad volgen. Aan uw rechterhand ligt nu het Goese Meer.**

Aan uw linkerhand ziet u als eerste een akker, met daarop wintertarwe. Op de volgende akker staat zomertarwe.

- **Na het bord met de aanduiding bebouwde kom GOES, ziet u aan uw linkerhand de hofstede Mosselbank.**

De hofstede Mosselbank (nummer Zes)

Deze is gelegen op het vroegere schor de Mosselbank en ligt nu aan de rand van het Goese Meer.

Hij doet nu dienst als aardappelbewaarplaats. Hier kunnen 1700 ton aardappelen worden opgeslagen.

Per hofstede werd in het verleden zo'n 200 tot 300 hectare geëxploiteerd o.l.v. een bedrijfsboer.

- **Direct na de hofstede Mosselbank steekt u de Krukweg over en gaat u naar links de Kattendijkseweg in. (LET OP HET VERKEER)**

Aan uw rechterhand heeft u een stukje Goese Meer en de golfbaan; aan uw linkerhand ziet u een akker waarop suikerbieten worden verbouwd.

- **U gaat nu de 1^e weg links in. (voor de schuur) Dit is de hofstede Rotterdam. U rijdt op de Kooiweg.**

De hofstede Rotterdam (nummer Vijf)

De naam duidt op de oorsprong van de kern van de eerste eigenaren. Nog steeds wonen een aantal maten in Rotterdam.

De hofstede werd omgebouwd tot bewaarplaats voor aardappelen (1500 ton). De bijgebouwen werden gesloopt. Achter de schuur staat een multifunctionele hangaar, voor de opslag van o.a. Stro.

Aan uw rechterhand ziet u een akker met aardappelen.

Daarna een akker met zomertarwe.

links ziet u na de suikerbieten een akker met aardappelen.

- **Na de Schaapskooi gaat u naar rechts en volgt de Oosthavendijk tot de sluis. (Dit is een doodlopende weg)**

Aan uw rechterhand ziet u Luzerne, met daarna zomertarwe..

- **U steekt via de sluis het kanaal over.**
- **U volgt het pad, richting *Jachthaven*. Blijf dit pad volgen tot de slagboom.**
- **Daarna direct rechtsaf slaan naar de Zeedijk en u volgt de weg onder langs de Zeedijk.**
- **Deze weg onder langs de Zeedijk blijven volgen (ongeveer 3 kilometer).**

Op de akkers aan uw linkerhand worden pootaardappelen verbouwd en op de akker daarna wintertarwe
Na de wintertarwe volgt een akker met zomergerst

- **U krijgt nu een soort driesprong (geasfalteerde wegen).**
- **Hier gaat u naar links. U houdt de Zeedijk nu in de rug.**

U ziet hier rechts, en even later links een stukje van het kreek project
In oktober 2004 is het herstel van deze oude kreek gestart. Het kreekrestant slingert op een prachtige manier door de polder heen. Bij de aanleg van natuurvriendelijke oever is de teeltaag verwijderd, daarna is de oever natuurvriendelijk aangelegd. Hierbij wordt het onderliggende natuurlijke profiel opgezocht en blootgelegd. De bredere kreek zorgt voor een betere waterafvoer, meer waterberging, een betere waterkwaliteit en de vrijgekomen grond is gebruikt om de akkers te verbeteren. In deze kreekrestanten zijn nu weer vele overgangen van nat naar droog en van zout naar zoet aanwezig. Dit zorgt voor bijzondere soorten vegetaties

Aan uw linkerhand ziet u bomen met daarbij een Mestsilo.
Ongeveer op die plaats heeft de hofstede Oost Beveland gestaan.

De hofstede Oost-Beveland (nummer Vier)

Deze hofstede werd omstreeks 1975 afgebroken. Met het grote rieten dak was dit misschien wel de mooiste boerderij van de polder.

De naam "Oost-Beveland" duidt op het poldertje dat reeds bestond toen de schorren van de huidige Wilhelminapolder werden ingedijkt. De Oost-Bevelandpolder is berucht om zijn dijkvallen. De hofstede staat ook bekend als "De Slurf".

In het wapen en in de naam van de Maatschap wordt deze polder nog steeds apart aangeduid

Aan uw rechterhand is een akker met pootaardappelen
Na het zomergerst aan uw linkerkant ziet u een akker met zaaiuien

- **Na ong. 300 m gaat U de dijk(weg) af; naar rechts (voor de bomen).**
Op de akkers aan uw linkerhand ziet u suikerbieten. Rechts pootaardappelen.
- **Op de splitsing moet u rechts aanhouden; niet de doodlopende weg in fietsen.**
Op de akker rechts staat Luzerne en links ziet u een akker met wintertarwe.
- **Op de driesprong rechtdoor. U verlaat de geasfalteerde weg en volgt dan het pad. Voorzichtig slecht wegdek !!!.**
Rechts een akker met plantuien.
- **Aan het eind van dit pad gaat u naar links.**

Rechts een akker met plantuien en links een akker met luzerne.

- **Op de kruising gaat u naar rechts het fietspad op.**
Voor u naar rechts gaat ziet u recht voor u de hofstede Goenje
- **Routeverkortung:**
Wilt u niet verder fietsen dan kunt u hier naar links terug naar de Meestooftweg.
Dit is de 1^e routeverkortung. U heeft nu 11 kilometer gefietst.
Wanneer u van hier verder gaat, dan moet u nog 10 kilometer fietsen. De volgende routeverkortung is na de Blauwewijk.

De hofstede Goenje (nummer Drie)

De naam komt voort uit de gebiedsaanduiding bij de aankoop. Daar wordt gesproken over het schor Goenje. De schorren lagen hoger dan het omliggende gebied en waren bij uitstek geschikt om er een boerderij op te bouwen. Op deze wijze was het een redelijk droge plaats in het natte najaar. De woning is verkocht. De schuur is van binnen omgebouwd en in gebruik als kunstmestopslag en opslag van gewasbeschermingsmiddelen. Hiertoe is een brandwerende kluis in de schuur gebouwd, welke voorzien is van een vloeistofdichte vloer en de nodige veiligheidsmaatregelen.

Aan de overkant van de weg (links) ziet u suikerbieten.
Rechts eerst consumptieaardappelen en daarna wintertarwe.

- **Bij de stoplichten gaat u rechtdoor, de weg oversteken, richting Wolphaartsdijk.**

rechts staat graszaad en links wintertarwe

Aan uw rechterhand ligt

De hofstede Hongersdijk (in de volksmond nummer Twee genoemd)

De naam Hongersdijk gaat terug naar een dorpje dat bij een van de vele watersneden in de 16^e eeuw door het water werd opgeslokt. Daarna bleef de benaming voor de gebiedsaanduiding bestaan. De schuur is in gebruik voor de opslag van niet courante machines. De bouwkundige staat van de schuur is van dien aard dat deze niet meer te gebruiken is in de hedendaagse bedrijfsvoering. De polder is dan ook op zoek naar een alternatief gebruik waarbij de monumentale schuur behouden kan worden.

- **Bij de ingang van de hofstede gaat u naar links, dit is de 2^e weg links na de stoplichten. (LET OP HET VERKEER) Deze weg is verboden voor auto's en motoren, uitgezonderd bestemmingsverkeer.**

De huizen waar u nu voor langs rijdt is de Roodewijk.

De Blauwewijk en de Roodewijk.

De oude houten huisjes die dateerden uit de kolonisatieperiode werden geleidelijk vervangen door stenen woningen. Rond 1920 werd de huizenbouw voltooid rond de hoeven Waterloo en Hongersdijk.

De naam van de wijken werd ontleend aan de kleur van de dakpannen van de huizen.
Deze huizen zijn niet meer in eigendom van de Wilhelminapolder.

Links eerst wintertarwe en daarna consumptieaardappelen en rechts eerst plantuien en dan luzerne.

- **Aan het einde van de weg gaat u naar rechts.**

U fiets nu een stukje langs de Ooster Schenge en verder langs de Blauwewijk, dat aan de linkerkant ligt.

Aan uw rechterhand is de hofstede Waterloo. Er staan nog witte palen met links hierop "water" en rechts "loo".

De hofstede Waterloo (in de volksmond nummer Een genoemd)

Deze hofstede dankt haar naam aan het definitieve afscheid van de Franse overheersing. Eind jaren tachtig brandde de "hangar" af. Alleen het woonhuis staat er nog.

In 2000 is er achter de hofstede een hypermoderne aardappelloods gebouw naar Amerikaans voorbeeld. Het ontwerp is aangepast aan de Nederlandse omstandigheden van klimaat, voedselveiligheid en milieueisen. In deze loods kunnen zowel aardappelen als uien worden bewaard. In totaal ongeveer 4000 ton.

➤ **Routeverkorting:**

U kunt hier de route afbreken en terugkeren naar het vertrekpunt De Meestoof.

Vanaf hier is het ongeveer 5 kilometer terugfietsen naar de Meestoof.

Hiertoe gaat u na de hofstede Waterloo de weg rechts in en fietst u langs de aardappelloods. Deze ligt nu rechts van u. Aan het einde van de weg naar rechts en u ziet de Roodewijk in de verte liggen. Langs de Roodewijk en de hofstede Hongersdijk fietsen.

(LET OP FIETSERS MOETEN NAAR LINKS OP HET FIETSPAD). De kruising bij de stoplichten rechtdoor oversteken en de weg volgen naar Wilhelminadorp.

➤ **Vervolg fietsroute:**

Wilt u nog verder fietsen dan is het van dit punt nog 9 kilometer voordat u terug bent in Wilhelminadorp. Het laatste deel van de fietstocht voert u langs het natuurgebied Ooster Schenge. Een tweetal stukken van de route gaat over een grindpad, wat zeer redelijk te fietsen is.

Om de route te vervolgen moet u rechtdoor.

➤ **Rechtdoor tot de dijk.**

Rechts eerst consumptieaardappelen en daarna graszaad met op de akker links wintertarwe

➤ **Aan het einde van de weg gaat u naar links de dijk op.**

➤ **U fietst de doodlopende weg in (voorzichtig grindpad).**

➤ **Aan het einde van de weg gaat u naar links fietspad op.**

Schuin rechts voor u (overzijde weg) ziet u de hofstede Schenge.

De hofstede Schenge.

Deze hofstede werd in 1995 aangekocht ter compensatie van de verkoop van 165 hectare landbouwgrond. Deze 165 hectare werd verkocht t.b.v. de bouw van het Goese Meer.

De hofstede Schenge sloot goed aan op de overige gronden van de Wilhelminapolder. Het woonhuis is verkocht en de schuur verhuurd.

In de hangar worden wagens gestald en stro opgeslagen. Daarnaast is er een aardappelopslag aanwezig van 700 ton, die geheel verouderd is.

- **Aan uw linkerhand ligt nu de Ooster Schenge. Na het huis Planketent 1 gaat het fietspad omhoog.**
- **Bij de huisjes boven aan de dijk gaat u naar links het grindpad op.**
- **Op een bord aan het huis staat "Planketent" (het bord zal verstopt zijn in de begroeiing aan het huis).**
- **U fietst nu langs de Ooster Schenge (ligt wederom aan uw linkerhand).**
- **Deze dijk blijven volgen.**
- **Het grindpad gaat nu over in een geasfalteerde weg.**
- **Aan het einde van de weg gaat u naar links.**
- **U fietst nu parallel met de Deltaweg (Goes-Zierikzee).**
- **Aan het einde van weg gaat u naar rechts, dit direct nadat u de weg bent overgestoken (Fietspad).**
- **Bij de stoplichten de weg oversteken en richting Wilhelminadorp fietsen.**
- **Het fietspad volgen tot bij het dorp.**
- **Hier moet u de weg oversteken, na 50 meter naar links de Meestoofweg in.**

- Gewassen, welke u onderweg tegenkomt:

Aardappelen:

In de winter wordt het pootgoed aangekocht of uit eigen teelt gesorteerd. In maart wordt het pootgoed uit de koelcel gehaald en warmt dan op naar ongeveer 15°C.. Bij deze temperatuur vormen de pootaardappelen uitlopers en zijn ze klaar om gepoot te worden. In april gaat het pootgoed de grond in.

Aardappelen worden geteeld in ruggen. De aardappelen worden, door de pootmachine, in ondiepe geultjes neergelegd. Daarna worden de aardappelen door de pootmachine toegedekt met een ruggetje grond. Deze ruggen liggen 75 cm uit elkaar. In de rug ligt ongeveer om de 36 cm een aardappel. Voor de aardappelplant boven de grond komt frezen wij de rijen aan tot grote ruggen waarbinnen de aardappels groeien. Dit is nodig, want komt de aardappel in het licht dan worden ze groen en oneetbaar.

Wanneer de aardappelen volgroeid zijn, worden ze gerooid. Naar gelang het ras gebeurt dit vroeger of later in het seizoen.

Voor het rooien kan beginnen moet de aardappel eerst 2 tot 3 weken "afharden" dat wil zeggen zonder te groeien nog enige tijd in de grond zitten. Dit is nodig om een mooie stevige schil te krijgen om de aardappels te kunnen bewaren. Voor het stopzetten van de groei moet het loof van de plant doodgemaakt worden. De aardappelen gaan naar opslagruimtes waar ze bewaard worden bij +/- 7°C op een donkere plaats met een relatief hoge luchtvochtigheid.

Bij te lage temperaturen zal de aardappel het zetmeel omzetten in suiker. Een donkere ruimte voorkomt uitlopers en groenverkleuring en een relatief hoge luchtvochtigheid voorkomt dat de aardappelen rimpelen. Als er toch uitlopers ontstaan, worden de aardappelen taai en loopt het vitamine C-gehalte sterk terug. Aardappelen geoogst in de

herfst kunnen het jaar rond worden bewaard en zijn continu in de winkel beschikbaar. Op een hectare grond kan meer dan 55 ton aardappelen groeien.

Uien

Uien worden het meest in kleigrond geteeld. Het overgrote deel van het Nederlandse uienareaal bestaat uit plantuien; dit zijn uien die groeien uit kleine uitjes met een doorsnede van plm. 18 mm. Zij hebben een korte groeiperiode en kunnen daardoor al in juli geoogst worden. Het uitgangsmateriaal voor deze teelt, de plantuitjes beslaat in de polder ongeveer 90 ha. zaauien hebben een langere groeiperiode nodig, omdat ze van zaadje moeten groeien tot een ui. De oogsttijd is augustus/september.

In de oogstperiode kan men niet alleen zien maar ook ruiken als er een perceel uien wordt gerooid. Het loof van de uien wordt machinaal "geklapt" en de uien worden enige tijd gedroogd op het land. Hierna worden ze m.b.v. trekkers en wagens naar het uienverwerkingsbedrijf of naar de bewaarcel vervoerd. Daar worden de uien verder gedroogd, indien nodig met warme lucht.

Na kortere of langere tijd worden de uien machinaal op grootte gesorteerd en worden ze op kwaliteit gesorteerd.. In Nederland worden de beste resultaten bereikt op de lichte klei- en zavelgronden. De teelt vindt voornamelijk plaats in de IJsselmeerpolders, op de Zuidhollandse eilanden, in Zeeland en Noord-Holland. Er moeten nogal wat maatregelen getroffen worden om een gaaf en gezond product te leveren. Een drogere warme zomer geeft een veel beter resultaat dan een natte.

Tarwe:

Tarwe kan gezaaid worden tot december/ januari(wintertarwe), of na de winter in maart april (zomertarwe) afhankelijk van het weer. Wintertarwe kiemt al voor de winter en is dan ook vorst bestendig. In het voorjaar kan de wintertarwe bij het eerste mooie weer direct gaan groeien en staat dan ook duidelijk eerder in de aar dan zomertarwe. Zomertarwe kan pas na de vorst gezaaid worden. Wintertarwe heeft over het algemeen een hogere kg opbrengst dan zomertarwe.

Veel tarwe op de Wilhelminapolder wordt ook geteeld als zaaizaad, bedoelt om het volgende jaar uit te zaaien, deze tarwe wordt geschoond ontsmet en opgezakt naar wens van de afnemer.

Luzerne:

Luzerne is een klaver afkomstig uit Frankrijk. Het gewas wordt gedroogd en vervolgens tot brokken geperst voor veevoer. Luzerne bevat veel eiwit en bèta caroteen. Dit is dezelfde stof welke in worteltjes voorkomt. Kippen hebben deze stof nodig om eieren te leggen. De eieren worden er mooi geel van.

Suikerbieten:

In de middeleeuwen brengen kruisvaarders voor het eerst suiker mee naar Europa, dan een erg kostbare grondstof. In de gouden eeuw is Amsterdam het handelscentrum voor de suikerhandel. Ruwe rietsuiker uit de hele wereld wordt er geraffineerd en vervolgens geëxporteerd. Pas vanaf het begin van de 19 de eeuw worden er suikerbieten geteeld voor de productie van suiker, er is dan een groot tekort aan suiker. Pas aan het begin van de 20st eeuw is de techniek van het winnen zover verbeterd en door veredeling het suiker gehalte in de bieten verhoogt dat er geen tekort meer is aan suiker.

Suikerbieten zijn een belangrijk gewas voor de Wilhelminapolder. De rijen bietenplanten staan 50 cm uit elkaar, dit is nodig voor de groei van de bieten tot in de herfst.

Het duurt vrij lang voor de bieten de grond volledig bedekken pas als de grond bedekt is groeit er geen onkruid meer tussen de bieten planten. De groei van onkruid is dan ook een groot probleem. Onkruid groeit veel sneller dan de bieten en zou de bietenplanten dan ook overwoekeren.

Eind september tot begin december begint de bieten oogst. De bieten worden naar de opslag locaties bij de boerderijen gebracht. Vandaar worden ze per vrachtwagen afgevoerd naar de fabriek. Omdat de fabriek 24 uur per dag werkt is er ook 24 uur per dag aanvoer van bieten. De suikerproductie duurt ongeveer drie tot vier maanden maanden. Dit wordt de bietencampagne genoemd